

Afvalprobleem **reportage** | Freetown, de hoofdstad van Sierra Leone, wordt overspoeld door afval. De gemeente legt de verantwoordelijkheid bij de burger, maar die dumpst zijn vuil liever op een van de vijfhonderd illegale stortplaatsen.

Uitdijend **Freetown** dreigt te stikken in een vloedgolf van **vuil**

tekst en foto's **Marnel Breure**

De grootste vuilnisbelt van Freetown ligt in de wijk Kingtom, op loopafstand van het stadhuis en het kantoor van de president. Mensen scharrelen er de godganse dag door een bergachtig landschap dat uit louter afval bestaat, op zoek naar lege plastic flessen en andere dingen van waarde. Witte rookwolken stijgen op van de vuur die overal worden gestookt. Een have-loze man duwt een handkar voor zich uit, erachter loopt een sliert jonge vuilraapsters. Als de man de klep van de overvolle laadbak opengooit, schieten ze haastig toe en beginnen ze gretig in het verse vuilnis te graaien.

Mohamed Sesay, begin veertig, bracht zijn hele leven op deze *bomeh* door. Naar eigen zeggen is hij er geboren en getogen. Hij houdt varkens die zich volvreten met wat er op de stortplaats voorhanden is. Verder komt hij aan de kost door aluminium, koper en messing uit het vuilnis op te vissen.

“Het bestaan is hier nogal ruig”, zegt Sesay met gevoel voor understatement. Hij wijst om zich heen. Aan de zuidkant grenst de Kingtom-bomeh aan een rijtje sloppenwijken, in het noorden ligt hij tegen een slecht onderhouden begraafplaats aan. Het deel van het kerkhof dat zich het dichtst bij de vuilstort bevindt, bevat een staalkaart van de recente geschiedenis van Sierra Leone. Op twee rechthoekige lappen grond, afgezet met een verveloos houten hekwerk, liggen anonieme burgers die tijdens de Sierra Leonse burgeroorlog (1991-2002) zijn vermoord. Direct daarachter liggen massagraven van ebolaslachtoffers, van de vuilnisbelt gescheiden door een lage stenen muur.

Het meest recente massagraf bevat de lichamen van meer dan dertig jonge mensen. “Dood op straat gevonden”, legt Sesay uit. “Een groot deel van onze jongeren gaat kapot aan het gebruik van *kush*. Die drug is levensgevaarlijk.” Nuchter: “Niemand heeft de lichamen opgeëist. Ze zijn zonder gebed van een imam of pastor in één grote grafkuil gestopt. Menselijk afval.”

Achter het stenen muurtje walmen grauwe wolken van brandend vuilnis omhoog. De vuilraapsters zijn tussen de afvalbergen verdwenen.

Aan het begin van de burgeroorlog lag de vuilnisbelt van Kingtom aan de buitengrens van de stad. Freetown, gelegen in een glooiend landschap aan de Atlantische Oceaan, telde nog geen half miljoen inwoners. Dat aantal nam snel toe door de toeloop van vluchtelingen vanaf het platteland, dat door geweld werd geteisterd. Nadat de vrede was getekend hield de run op de hoofdstad aan, waardoor het inwonertal in minder dan drie decennia verviervoudigde. De nieuwe stadsbewoners vonden onderdak in slums, met

tientallen tegelijk uit de grond gestampt, vaak aan de kust, soms in de heuvels. Ruimtelijke ordening bestond niet, dus ook de afvalstroom kon zich onbeteugeld een weg zoeken in de uitdijende metropool. Intussen dreigt de stad te stikken in z'n eigen vuil.

Smurrie

Het is nog pikkedonker als de motorbakfiets van Abdul Karim Kargbo het centrum van Freetown inrijdt. Kargbo is een van de jonge ondernemers die van de gemeente een gemotoriseerde driefwieler kregen om er een afvalbedrijfje mee op te zetten. Iedere ochtend trekt hij met een ploegje vuilnisophalers langs winkels, eettentjes, klinieken en familiehuizen om afval te verzamelen dat in

In minder dan drie decennia is het inwonertal van de stad verviervoudigd

de laadbak wordt gekiept. Een van de jongens heeft knalroze huishoudhandschoenen aan, de anderen steken hun blote handen in het vuil.

Het motorbakfietsproject is afkomstig uit de koker van burgemeester Yvonne Aki-Sawyer. Sinds haar aantreden in 2018 spant Aki-Sawyer zich in om de rotzooi in de stad te beperken, maar de vloedgolf van vuil laat zich niet zo makkelijk indammen. Als de laadbak van Kargbo's driefwieler vol is, rijdt het voertuig niet naar Kingtom maar doorkruist het de sloppenwijk Kolleh Town. Na een rit over een hobbelig pad, dat gaandeweg steeds drassiger wordt, lossen de jongens hun vracht op een illegale vuilstortplaats aan de oever van een baai.

“We zitten midden in het regenseizoen”, legt Kargbo uit. “In deze tijd van het jaar is de bomeh in Kingtom onbegaanbaar. Bakfietsen zakken er weg in de smurrie. Er zit niks anders op dan het afval op een andere plek te dumpen. Zo doen alle vuilophalers dat.”

Volgens Kargbo grijpt de gemeente niet in en werkt ze niet aan een oplossing.

“Illegale afvaldumpingen? Daar hoor ik voor het eerst van!” Marian Tucker – roebust voortkomen, krullenprui – zit achter haar bureau in het zeventien verdiepingen tellende stadhuis van Freetown. “In Kolleh Town? Waar ligt dat precies?”

Als functionaris Milieu en Sanitaire Voorzieningen is Tucker verantwoordelijk voor de afvalverwerking in de stad. Ze klikt heen en weer op haar laptop, zoekend naar cijfers die het succes van het gemeentelijke beleid moeten onderstrepen. Hoeveel vuilnis er in de stad circuleert, weet Tucker niet, maar ze beweert met grote stelligheid dat meer dan 60 procent van het afval wordt opgehaald en verwerkt.

Studies en rapporten leveren een grimmer beeld op. De inwoners van Freetown produceren, afhankelijk van de aangehouden gemeentegrenzen en het model voor stedelijke groei, 550 tot 850 ton afval per dag. Daarvan komt hooguit 30 tot 35 procent op een officiële vuilnisbelt terecht. Wat niet als huisvuil wordt verbrand, belandt op een van de vele illegale stortplaatsen – naar schatting telt de stad er zo'n vijfhonderd – of in een open riool. De meer dan duizend straatreinigers die Tucker uit haar laptop tevoorschijn googelt, kunnen niet verhullen dat er maar één conclusie mogelijk is: Freetown slaagt er niet in zijn eigen straatje schoon te vegen.

Momoh Jalloh, een vijftiger met een vlecht kapsel, pakt het probleem van de vuilinzameling op zijn eigen manier aan. “Ik doe het huisvuil in een plastic zak en geef het mee aan een van de jongens die hier door de straten schuimen”, vertelt hij op het balkon van zijn hooggelegen stadsappartement in de wijk Congo Town. In de verte zijn de rookpijlen van de Kingtom-bomeh zichtbaar. “Als ik iemand ‘Klin Salone’ hoor roepen, haal ik hem meteen naar boven.”

In het bergachtige landschap van de grootste vuilnisbelt van Freetown zoeken mensen de hele dag naar plastic flessen en andere spullen van waarde.

eens voor wat je daar allemaal mee kunt doen.”

Op de vuilnisbelt van Kingtom is door toedoen van Bahsoon een eenvoudige betonnen constructie verrezen. Binnen is alles in staat van paraatheid, tot aan de geïmporteerde machines toe. Het grote struikelblok: doordat het niet lukt om aan werkkapitaal te komen, kan de fabrikant in spe niet aan de slag.

“Om te kunnen draaien, heb ik veertig tot vijftig medewerkers nodig”, verklaart Bahsoon. “Als ik die aan het eind van de maand niet kan uitbetalen, snijd ik mezelf in de vingers. Ik heb verschillende banken benaderd, maar die houden me aan het lijntje. Potentiële investeerders zijn ook niet geïnteresseerd. Het maken van plastic bouwstenen is iets nieuws, het is anders dan anders en daar wil niemand geld in steken.”

Masada-directeur Gibril Wilson heeft wel een uitweg gevonden voor zijn zakelijke beslommeringen. Hij heeft in China zeven spiksplinternieuwe vuilniswagens besteld. Met geld dat hij heeft losgekregen van investeerders in Amerika. “Ik ga de hele bedrijfsvoering zoveel mogelijk elektronisch doen”, aldus Wilson. “In het verleden heb ik de nodige ervaring opgedaan met wanbetalers, maar ik zie de toekomst zonnig in. In de nieuwe opzet kunnen klanten niet meer contant betalen. Ik verk alleen nog met digitaal geld.”

Masada richt zich nadrukkelijk op het hogere segment van de vuilnismarkt. Maar die aanpak brengt de oplossing voor de afvalcrisis in Freetown niet dichterbij. Het overgrote deel van de stadsbewoners is straatarm en heeft nergens geld voor. En al helemaal geen digitaal geld.

Milieuvrijwilliger Trevor Young is ervan overtuigd dat het geen zin heeft om de gewone man te laten meebetalen aan het inzamelen van afval. Met behulp van crowdfunding en een team vrijwilligers maakte Young 158 dagen lang het strand van Freetown schoon. Dat strand – Freetown ligt op een schiereiland – wordt op het gestage ritme van eb en vloed overspoeld door het afval dat slumbewoners en al dan niet informele vuilophalers aan de kusten rondom de stad neergooien. Team Trevor vulde dagelijks grote zakken met kapotte slippers, gedeukte petflessen, delen van oude jerrycans, weggooi verpakkingen, stukken piepschuim, medisch afval en andere rotzooi. Het strand was voor het eerst in jaren weer schoon. Toen de actie stopte, veranderde de plek binnen een dag of wat weer in de janboel van daarvoor.

“Ik heb burgemeester Aki-Sawyer laten weten dat het ophalen van huisvuil gratis moet zijn”, zegt Young. “Dat is de enige manier om de kringloop van afval te doorbreken en de stad schoon te krijgen.”

Marnel Breure is auteur van **Feest in Freetown**, onlangs verschenen bij Uitgeverij Jurgen Maas.

“Klin Salone”, letterlijk ‘Schoon Sierra Leone’, is van oorsprong een opruimproject voor en door jongeren, bedoeld om straten en buurten schoon te houden. Sinds een paar jaar is de naam gekaapt door de honderden zwervjongeren die de afvalcrisis aangripen om hun verslaving aan kush te bekostigen.

“Voor een paar leones ben je van je vuilnis af”, zegt Jalloh. “Ik weet natuurlijk wel dat die Klin Salone-jongens drugs kopen van het geld dat ze binnenhalen. Het lijkt me trouwens sterk dat ze het afval naar de bomeh brengen. Waarschijnlijk gooien ze het gewoon ergens in een greppel neer. Maar ja, wat moet je anders?”

Passie voor plastic

Bij gebrek aan beter heeft Freetown besloten om de verantwoordelijkheid voor een schone stad bij de burger neer te leggen. Onder het motto Dori Mus Go – Het Vuil Moet Weg – kondigde het gemeentebestuur deze zomer een pakket straffe maatregelen aan. Voortaan is elk huishouden verplicht zich tegen betaling aan te melden bij een erkende afvalinzamelaar.

“De beroerde sanitaire toestand in Free-

town is voor een groot deel te wijten aan het gedrag van de bevolking”, vindt Marian Tucker. “Er kan pas vooruitgang worden geboekt als de inwoners ermee stoppen hun afval overal maar neer te plempen. Wie zich niet aan de regels houdt, kan een fikse boete verwachten.”

Gibril Wilson, oprichter en directeur van afvalbedrijf Masada, heeft besloten om niet met de gemeente samen te werken. Als ondernemer trekt hij liever zijn eigen plan. Masada geldt in Freetown als een van de belangrijkste spelers op het gebied van vuilverwerking. Die reputatie moet Wilson hoog zien te houden. Met een vloot van slechts vier vrachtwagens.

Het bedrijfsterrein van Masada staat vol vuilnisauto's in diverse stadia van ontkeeling. “Meer dan tien jaar geleden ben ik begonnen met vijftien wagens”, licht Wilson toe. “Het probleem is dat de mogelijkheden om te investeren hier nihil zijn. Als je bij een bank geld wilt lenen, moet je een rente van meer dan 20 procent neertellen.”

Gibril Wilson is niet de enige ondernemer die moeite heeft om zijn plannen te realiseren. Walid Bahsoon, een gerenommeerde zakenman met een passie voor plastic, is

Van al het afval belandt hooguit 30 tot 35 procent op een officiële vuilnisbelt

al jaren bezig om een fabriekje op te starten op de Kingtom-bomeh. Bahsoon wil bijdragen aan een schonere stad door plastic afval te verwerken tot duurzame bouwstenen. Daarmee zouden scholen en ziekenhuizen gebouwd moeten worden, maar het project stagneert.

“Ik heb op eigen kosten onderzoek laten doen naar de afvalstromen in de stad”, vertelt Bahsoon in zijn kantoor. “Daar kwam uit dat er per dag negentig ton plastic afval rondgaat. Ongeveer twintig ton wordt ingezameld, de rest zwerft door de stad of drijft in zee. Dat gaat dus om zeventig ton! Stel je